

УДК 338.432

Котько Н.М., канд. екон. наук ©*Інститут землеробства і тваринництва західного регіону НААНУ***Грибак А.В.**, канд. екон. наук*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
ім. С.Г. Гжицького*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ М'ЯСА

У статті окреслено ключові організаційно-економічні чинники, вплив яких у даний час і на середньострокову перспективу обумовлюватиме характер розвитку регіонального ринку м'яса.

Ключові слова: *регіональний ринок м'яса, ємність ринку, м'ясопереробний підкомплекс.*

Постановка проблеми. Характер ситуації на ринку м'яса, впливаючи на формування вагової частини продовольчих ресурсів, які визначають якісні показники харчування населення, та обумовлюючи рівень зайнятості у галузях сільськогосподарського виробництва, промисловості, торгівлі, зростання продуктивності землеробства, виступає об'єктивним індикатором стану соціально-економічної системи держави. За наявності одного із найбільш потужних у світі потенціалів із виробництва м'ясопродукції, критичність становища вітчизняної м'ясної галузі перебуває на загрозовій для національної продовольчої безпеки межі. Особливо гостро занепад сфер м'ясопродуктового підкомплексу дався взнаки у західному регіоні, природно-ресурсні і соціально-економічні умови якого найбільш сприятливі для розвитку тваринницьких галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню широкого спектру проблем формування й функціонування продовольчого ринку загалом та окремих продуктивних ринків, зокрема ринку м'яса, присвячено наукові праці вітчизняних вчених: П.С. Березівського, В.І. Бойка, О.А. Бужин, П.І. Гайдуцького, В.Г. Галанця, П.М. Гарасима, М.А. Горлачук, М.Я. Дем'яненко, Т.Г. Дудара, С.Л. Дусановського, Л.А. Загнітко, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяка, Т.О. Осташко, О.М. Шпичака. Необхідність подальшого поглибленого вивчення означеної проблематики обумовлюється потребою запровадження ефективних механізмів функціонування аграрного ринку, які уможливили б нівелювання дисбалансів агропромислового розвитку, усунення розбіжності інтересів сільськогосподарських товаровиробників, заготівельних, переробних і торговельних структур, зростання рівня споживчих стандартів населення та забезпечення на цій основі зростання конкурентоспроможності вітчизняного АПК і продовольчої безпеки держави.

Постановка завдання. Напруженість ситуації, що склалась на ринку м'яса та особливості її прояву в різних регіонах обумовлює як необхідність аналізу характеру впливу тих чи інших факторів на її розвиток, так і відстеження дієвості заходів державної політики, спрямованих на стабілізацію становища та забезпечення конструктивних змін. У статті окреслено ключові організаційно-економічні чинники, вплив яких у даний час і на середньострокову перспективу обумовлюватиме характер розвитку регіонального ринку м'яса.

Виклад основного матеріалу. Україна за рахунок сприятливих агрокліматичних умов має один з найбільших у світі потенціал для розвитку тваринництва та виробництва м'ясопродуктів. Річний обсяг українського ринку м'яса у роздрібних цінах у 2008р. становив близько 10 млрд. дол. [1].

Упродовж реформеного періоду вітчизняна м'ясна галузь зазнала безпрецедентного для повоєнної історії європейських держав обвального спаду. Так, за цей час поголів'я ВРХ скоротилось у понад 4 рази, свиней – у 2,5 рази, овець і кіз – у 5,3 рази. Процеси деконцентрації виробництва у більшості регіонів так і не зупинені. Аналогічний характер розвитку був властивий для розвитку тваринництва в Львівській області. За аналізований період в усіх категоріях господарств чисельність поголів'я ВРХ зменшилось у 3,4 рази, корів – у 2,1 рази, свиней – у 1,5 рази, птиці – на 30%, овець і кіз – втричі. У 2009, порівняно з 1990 виробництво м'яса у всіх категоріях господарств зменшилось у 1,7 разів, у тому числі сільськогосподарські підприємств знизили обсяги його виробництва в 3,2 рази, особисті селянські господарства - наростили на 11,3%. При цьому виробництво яловичини всіма категоріями господарств становило в 2008р. 46% до рівня 1990р, свинини - 45,2%, м'яса птиці - 98%.

Причини падіння до критичної межі рівня виробництва м'яса зумовлено цілою низкою причин: диспаритет цін на матеріально-технічні ресурси і м'ясопродукцію; деструктивний характер перерозподілу ресурсів між окремими виробничими сегментами аграрного сектора - сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення; неефективне використання суб'єктами господарювання ресурсного потенціалу виробництва м'яса; деградація технологічної складової систем ведення тваринництва; падіння купівельної спроможності населення тощо.

Наскільки чутливо галузі тваринництва реагують на стан і характер економічних індикаторів наочно демонструють тенденції розвитку птахівництва і свинарства, в яких можливий порівняно швидкий оборот капіталу. Навіть при частковій стабілізації економічної ситуації і покращанні господарської кон'юнктури в зазначених галузях відбуваються достатньо динамічні процеси поступу.

Починаючи з 2000р. на ринку м'яса простежуються окремі обнадійливі ознаки стабілізації ситуації, що проявляється, передусім, у зростанні обсягів його промислового виробництва. Про становлення тенденції щодо налагодження інтеграційних відносин у м'ясопереробному підкомплексі опосередковано свідчить зростання частки сировини, реалізованої переробним підприємствам. При цьому гострою проблемою продовжує залишатись

недостатній розвиток заготівельної інфраструктури. Так, скажімо, у 2009р. 39,2% загального обсягу заготівель худоби і птиці реалізовано районами області, де немає жодного заготівельного пункту.

Активізація галузі виробництва м'ясопродуктів та зростання платоспроможного попиту населення зумовили зростання обсягів споживання, що характеризуються чіткою тенденцією до збільшення. Разом із тим, існуючий рівень споживання м'яса і м'ясопродуктів із розрахунку на одну особу свідчить про низький рівень життя населення і стандарти продовольчого споживання. Адже рекомендований показник – 45 кг з розрахунку на особу є мінімальною споживчою нормою і становить скажімо, лише 47,4% до показника науково-обґрунтованих норм прийнятих у країнах ЄС.

За існуючого рівня споживання м'яса і м'ясопродуктів ємність ринку Львівської області, розрахована нами в масштабі середніх цін, що склались в на м'ясопродукцію в 2009 році, становить 318, 7 млн. грн., що дорівнює лише 38,7% потенційної ємності ринку за умов забезпечення європейських споживчих стандартів. Принагідно зазначимо, що проведені нами розрахунки показали, що, скажімо, навіть для споживання м'яса і м'ясопродуктів за встановленою мінімальною межею, сім'ї, яка виховує двох дітей потрібно мати сукупні доходи в розмірі близько 4000 грн. на місяць з розрахунку на працюючого, для харчування ж за європейськими стандартами цей показник повинен становити щонайменше 7000 грн. І це при тому, що розрахунки можна вважати доволі приблизними в тому розумінні, що в їх основу покладена офіційно "декларована" частка витрат на м'ясо і м'ясопродукти в продовольчому кошику – 17,7%, тоді як реально частка "м'ясної" статті сімейного бюджету, за рівнів середньомісячних зарплат в регіоні, сягає щонайменше його половини.

За наявності стабілізаційних тенденцій розвитку окремих сегментів ринку м'яса, ситуація загалом залишається доволі складною та має характер системної кризи. До тих пір, поки на виробництво м'ясосировини витрачатиметься в 4-5 разів більше ресурсів, ніж в розвинутих країнах, вітчизняний м'ясопродуктів підкомплекс залишатиметься не конкурентоздатним на світовому ринку. Отже, першочерговим завданням є зростання ефективності тваринництва. Однак, проблема налагодження ефективного функціонування ринку м'яса є комплексною, і тому лише в площині системності запроваджуваних заходів можливе її результативне вирішення. Так, скажімо, нереально забезпечити мотивацію вітчизняних товаровиробників до нарощування обсягів виробництва м'ясосировини за наявності неконтрольованих контрабандних схем її надходження на внутрішній ринок та умов для відвертого демпінгу цін.

Ключовими факторами, що визначатимуть характер і тенденції розвитку регіонального ринку м'яса в середньостроковій перспективі, на нашу думку, будуть:

1. Ефективність і оперативність подолання в державі наслідків світової фінансово-економічної кризи. Так, на зростання привабливості інвестиційних проектів з розвитку тваринництва, що чітко простежувалось із поглибленням глобальної продовольчої кризи, упродовж останніх місяців істотно вплинули

стримуючі чинники позааграрного походження, в першу чергу - неможливість залучити фінансові ресурси для інвестування галузі, а також зниження внутрішнього попиту, що ослаблює інвестиційну активність. 2. Вступ України до СОТ та динаміка розвитку системи технічного регулювання. Від прийнятих рішень будуть залежати не тільки обсяги імпорту м'яса, але і його структура. 3. Терміни запровадження **ЗМІН ДО** національного законодавства в частині збільшення вимог безпеки до продуктів харчування тваринного походження [2]. 4. Активність експортної політики держави. 5. Кон'юнктура ринку енергоносіїв, передусім нафти, та динаміка розвитку біоенергетики, що може істотно визначати як перерозподіл земельних ресурсів з продовольчого призначення на технічне, так і характер структурних змін на тривалу перспективу. 6. Тривалість періоду запровадження ринку землі та динаміка формування крупнотоварного виробництва.

Висновки.

1. За наявності стабілізаційних тенденцій розвитку окремих сегментів ринку м'яса, ситуація загалом залишається доволі складною та має характер системної кризи і тому лише в площині системності запроваджуваних заходів можливе її результативне вирішення.

2. Ключовими організаційно-економічними факторами, які обумовлюють характер розвитку регіонального ринку м'яса є: дискримінаційний, по відношенню до сільськогосподарських товаровиробників, ціновий механізм; критично-низький рівень платоспроможного попиту населення; незадовільний розвиток ринкової інфраструктури та монополізм I і III сфер АПК; не виважена протекціоністська політика держави і відсутність з її боку дієвих важелів впливу на усунення і попередження тіньових схем надходження м'ясосировини та демпінгу цін на м'ясопродукцію.

3. Чинниками, що в середньостроковій перспективі визначатимуть характер і тенденції розвитку регіонального ринку м'яса будуть: ефективність і оперативність подолання в державі наслідків світової фінансово-економічної кризи; вступ до СОТ тривалість та динаміка розвитку системи технічного регулювання; активність експортної політики держави; кон'юнктура та характер структурних змін на ринку енергоносіїв; строки та результативність процесів формування сприятливого інституційного середовища в аграрному секторі.

Література

1. Ринок м'яса: загальні тенденції [Електронний ресурс]. / Режим доступу: http://agroua.net/news/news_20915.html

2. Про внесення зміни до Закону України "Про безпечність та якість харчових продуктів" : Проект Закону України [Електронний ресурс]. / Режим доступу: http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=E5AEA E723210D2FC5740D978A4F8CECF?art_id=132102&cat_id=59517

Summary

In the article, described a key organizational-economical factors, which influence in this time and for the nearest future will define a character of the developing of regional market of meat.

Стаття надійшла до редакції 6.09.2010